

**MANAGERIAL ELEMENTS SPECIFIC TO THE DIDACTIC ACTIVITY.
PARTICULARIZATIONS REGARDING DIDACTIC COMMUNICATION IN THE
PRIMARY AND PRESCHOOL EDUCATION**

**Professor Ph. D. MUȘATA BOCOȘ
Lecturer Ph. D. RAMONA RĂDUȚ-TACIU
Lecturer Ph. D. OLGA CHIȘ**

Abstract: The major premise of this study is that education is achieved through communication, with communication's help and for communicational purposes, from which the particular relevance of teaching communication. This is more than an activity of linking the teacher with the student in order to achieve common goals. It is a psychosocial process of mutually influencing and shaping of cognitive and non-cognitive behaviors, of conduits, of beliefs, of attitudes.

Verbal didactic communication is a form of quasi-permanent communication in education, hence the concerns for its effective management.

Efficiency of verbal communication is ensured mainly by practicing the following skills: active listening, interactive listening, assertive transmission of the verbal message, identifying the sources of conflict and use specific strategies for conflict resolution, practice interpersonal behaviors and communication skills in different communicational contexts.

Keywords: *didactic communication, didactic communication management, verbal teaching communication management, oral teaching communication management, written teaching communication management*

1. Comunicarea – instrument al activității manageriale

Dintotdeauna comunicarea a reprezentat o trăsătură definitorie a ființei umane. În ultimele decenii s-a înregistrat un interes crescând pentru comunicare, pentru studierea rolului său în viața umană și în societate. În tabloul general al ontologiilor domeniile s-a delimitat o teorie a comunicării, o știință integrativă care își particularizează diferența specifică prin studierea circuitelor profesionale și instituționale ale informației, fie că această informație este destinată publicului larg, fie celui specializat. Comunicarea a devenit obiect de studiu nu doar pentru specialiștii în teoria comunicării, ci și pentru pedagogi, psihologi, sociologi, ciberneticieni, specialiști în domeniul marketingului, comerțului, al mass-media, al relațiilor internaționale.

Dinamica intensiunii și extensiunii conceptului de comunicare a sugerat, în ultimii ani, noi arii de valorificare în diferitele segmente ale cunoașterii și ale vieții sociale: psihologia comunicării, intercomunicarea, comunicarea interumană și formele ei, tehnicile de comunicare, comportamentele comunicaționale, competențele comunicaționale, conduitele verbale, comunicarea eficientă, societatea comunicațională, comunicarea interculturală, pedagogia comunicării, comunicarea educațională, comunicarea didactică.

Comunicarea constituie liantul interacțiunilor sociale și, totodată, un instrument cheie al activității manageriale desfășurată atât la nivelul organizației școlare, cât și la nivelul clasei/grupe. Așadar, competența de comunicare a membrilor organizației școlare reprezintă o premisă a implicării cu succes în procesele educaționale și manageriale.

2. Comunicarea didactică – proces cu valențe informative și formative

În educație, comunicarea constituie baza proceselor informative, de transmitere și asimilare a cunoștințelor, a proceselor formative de valorificare a acestora, a proceselor de

interinfluențare reciprocă, derulate în contexte formale, nonformale și informale, între parteneri cu statusuri determinate.

Referindu-ne la procesul de învățământ, acesta se realizează prin comunicare, cu ajutorul comunicării și pentru comunicare, vorbind, în acest caz, de comunicare didactică. Aceasta reprezintă un caz particular al comunicării general-umane, deținând atât caracteristicile generale ale comunicării interumane, cât și o serie de particularități specifice.

Comunicarea didactică se referă la ansamblul proceselor interumane în care sunt angrenați cadrul didactic și elevii, ca agenți educaționali implicați nemijlocit în procesul didactic și în cadrul cărora se realizează schimburi interpersonale reciproce de mesaje, semnificații, decizii, judecăți de valoare, stări afective și influențări referitoare la procesele didactice, cu ajutorul componentelor/ elementelor repertoriilor comunicaționale proprii.

Generic, procesul de învățământ reprezintă un act de transmitere a unor informații cu conținut educațional, a unor conținuturi cognitive (conceptuale), acționale (procedurale) și afectiv-atitudinale (referențiale) (M. Bocoș, V. Chiș, 2013, p. 159) și de influențare formativă (individuală și colectivă) a membrilor microgrupurilor școlare. Comunicarea deține un însemnat potențial formativ, care se traduce în valorificarea informațiilor receptate, în reglarea și autoreglarea activității intelectuale, în însușirea diferitelor limbaje de specialitate, în asigurarea transferurilor cognitive, în receptarea, acceptarea, internalizarea și promovarea valorilor.

Comunicarea didactică este mai mult decât o activitate de relaționare a cadrului didactic cu copilul/ elevul, în vederea realizării unor obiective comune, este un proces psihosocial de (inter)influențare și modelare reciprocă a comportamentelor cognitive și non-cognitive, a conduitelor, convingerilor, atitudinilor.

Comunicarea didactică poate fi influențată de calitatea comunicării interumane, respectiv de receptarea corectă, integrală a mesajului, de decodarea acestuia, de realizarea unui feedback prompt și eficient prin stimularea unei reacții de schimbare a comportamentului la persoanele implicate în comunicare.

3. Repere pragmatice în managementul comunicării didactice verbale orale și scrise

Managementul comunicării didactice reprezintă o componentă a managementului educațional, care studiază teoria și practica proiectării, organizării, coordonării, evaluării și reglării actelor de comunicare didactică, în vederea asigurării unei relații educaționale funcționale și eficiente între profesori și elevi/ preșcolari, precum și în vederea atingerii în condiții de eficiență a obiectivelor procesului instructiv-educativ.

Ca dimensiune specifică managementului comunicării, managementul comunicării didactice se ocupă cu gestionarea schimburilor interpersonale de componente/ elemente aparținând repertoriului comunicațional propriu cadrului didactic cu componente/ elemente proprii membrilor grupului psihosocial – clasă/ grupă (elevi și preșcolari), legate de procesele didactice derulate, respectiv de manifestarea și asumarea atribuțiilor și responsabilităților, de agrearea demersurilor curriculare, de gestionarea proceselor curriculare în cadrul activităților didactice destinate atingerii obiectivelor educaționale.

Repertoriul comunicațional reprezintă ansamblul componentelor mesajelor, componente care pot fi:

1. semantice (sistemul de reprezentări, informații, noțiuni, cunoștințe, structurate și exprimate prin intermediul gândirii și transmise prin intermediul limbajelor verbalizate);

2. ectosemantice/ extrasemantice/ nonverbale/ neverbale (stări afective, reacții emoționale, experiențe personale, atitudini, aprecieri, exprimate prin limbaje neverbalizate).

Managementul comunicării didactice verbale reprezintă o dimensiune specifică managementului comunicării didactice, referitoare la gestionarea schimburilor interpersonale verbale, bazate pe utilizarea cuvintelor și a limbajului, schimburi realizate între cadrul didactic și membrii grupului psihosocial – clasă/ grupă (elevi și preșcolari), în contexte educaționale formale.

În comunicarea verbală, ascultarea reprezintă premisa și primul pas în stabilirea unei relații de comunicare eficientă cu persoanele din jurul nostru. A fi un bun ascultător presupune manifestarea unei atitudini de respect, empatică, de acceptare și de ascultare a interlocutorului, de facilitare a exprimării acestuia, de încurajare a lui, de rezolvare a potențialelor conflicte, toate acestea rezultând din elementele structurale ale procesului de comunicare, prezentate în tabelul nr. 1:

Tabelul nr. 1

Elemente structurale ale procesului de comunicare necesare în ascultarea activă și în receptarea mesajului (adaptare după M. Miclea, G. Lemeni, 2004)

<i>Elementul structural al procesului de comunicare</i>	<i>Recomandări educaționale</i>
Stabilirea contactului vizual cu persoana cu care vorbim	Contactul vizual indică vorbitorului că persoana cu care discută este atentă și dispusă să recepteze mesajul. Când o persoană dorește să inițieze o conversație, este important să ne îndreptăm privirea spre acea persoană și, dacă este cazul, să întrerupem, pe timpul conversației, activitatea în care suntem implicați. Dacă vom continua să vorbim cu persoana respectivă în timp ce facem și altceva, îi transmitem mesajul că nu este important sau nu ne interesează ceea ce vrea să ne comunice. Contactul vizual se ajustează în funcție de starea de confort a interlocutorului; unele persoane se simt incomodate de un contact vizual prelungit, iar pentru alte persoane tocmai menținerea unui astfel de contact susținut inspiră încredere și calm.
Repetarea informațiilor și adresarea întrebărilor	Pentru a ne asigura că am înțeles un mesaj în mod corespunzător putem recurge la: - repetarea cu propriile cuvinte a ceea ce am auzit (parafrizare); cel mai adesea, dacă putem repeta ceea ce a spus vorbitorul, atunci înseamnă că am înțeles ceea ce a vrut să ne transmită; - adresarea unor întrebări, în scopul clarificării sau obținerii unor informații (de exemplu, „Dacă am înțeles bine, mi-ai spus că de la școală ai plecat direct acasă?”). Ascultarea eficientă presupune folosirea, cu precădere, a întrebărilor deschise/ cuprinzătoare, care, treptat, sunt alternate cu întrebări închise/ limitate, în funcție de scopul

	<p>comunicării.</p> <p>Întrebările deschise/ cuprinzătoare sunt acele întrebări care permit explorarea situațiilor, activarea operațiilor gândirii (analiza, sinteza, comparația etc.), formulări personale, distanțări critice. De exemplu, „Îmi povestești cum a fost la întâlnirea de azi?”).</p> <p>Întrebările închise/ limitate sunt acele întrebări care generează răspunsuri specifice, bazate pe o singură explicație, analiză, judecată, comparație, decizie etc. De exemplu, „Ce îți place cel mai mult din această carte?”.</p>
Concentrarea atenției pe ceea ce spune vorbitorul	Este foarte important ca atunci când ascultăm să ne focalizăm atenția pe gândurile, ideile și sentimentele pe care cealaltă persoană încearcă să ni le transmită, să evităm să ne gândim la propriile probleme și preocupări, întrucât acestea ne vor împiedica să ascultăm activ și eficient. Mai mult, urmărind și apreciind atent mesajele transmise, cresc șansele evaluării corecte, obiective a acestora și se creează un climat securizat, benefic comunicării. De asemenea, să nu schimbăm subiectul conversației, întrucât acest lucru indică faptul că nu am fost atenți la mesajul care ni s-a transmis, că nivelul atenției noastre a fost diminuat, că nu am reușit să ne concentrăm mental sau că nu suntem interesați de ceea ce ni se transmite.
Concentrarea atenției pe aspectele importante ale dialogului	Într-un dialog se transmit multe informații, care au importanță diferită. Pentru a identifica informațiile importante/ relevante, trebuie să ținem cont de faptul că persoanele au tendința de a repeta sau accentua, prin elemente de comunicare paraverbală (intonația, tonalitatea vocii, volumul vocii, tonul utilizat, ritmul vorbirii, accentele care sunt puse, pauzele făcute, dicție) informațiile relevante pentru ele.
Valorificarea dialogului reflectiv	Într-un proces eficient de comunicare, este necesar ca interlocutorii să se manifeste empatic în relații și în comunicare, să se raporteze empatic unul la celălalt. Reflectarea are rolul de a identifica și clarifica trăirile și emoțiile cu care se confruntă o persoană la un moment dat, de aceea este recomandat dialogul reflectiv. De exemplu, dacă elevul spune „Nu pot să rezolv problema, este prea grea!”, cadrul didactic poate răspunde reflectiv, astfel: „Pare să îți fie greu!” și să continue comunicarea. Pe de altă parte, un răspuns de tipul „Nu vorbi așa! De-abia ai început!” îl va face pe elev să se simtă neînțeles, neapreciat și să se închidă în sine.
Evitarea întreruperii persoanei care vorbește	Acordați vorbitorului șansa de a spune despre un subiect tot ceea ce dorește. Întreruperea repetată a persoanei îi creează impresia că nu este ascultată și o poate deruta.

	În procesul comunicării, manifestarea comportamentelor dezirabile în procesul de ascultare, exersarea abilităților de bun ascultător, fac ca interlocutorul să se simtă înțeles și duce la o creștere a calității relațiilor interpersonale.
Folosirea răspunsului minimal și a încurajării	Răspunsul minimal poate să apară în conversație sub formă nonverbală (a da din cap, cu semnificațiile: „aha”, „am înțeles”, „sunt de acord”), dar și verbală („înțeleg”, „știu ce vrei să spui”, „așa este”). Uneori, o simplă repetare a ultimelor cuvinte spuse de cineva este suficientă pentru a încuraja comunicarea. Dacă preșcolarul/ elevul povestește ceva – „Nu vreau să mai învăț ... Este groaznic!” – și se oprește aici, cadrul didactic îl poate încuraja să continue, prin simpla repetare a cuvintelor „Este groaznic?”, așteptând o detaliere din partea lui și generând o comunicare cu efecte pozitive și schimbări dezirabile/ pozitive în comportamentele de învățare, în stilul de învățare în atitudinea față de învățare.
Evitarea judecării sau interpretării imediate a mesajului receptat	Atunci când ascultăm, avem uneori tendința de a interpreta imediat ceea ce ni se transmite sau de a ne pregăti replica pe care urmează să o dăm. Acest lucru devine o barieră în recepționarea corectă a mesajului și în reținerea lui optimă. Astfel, fiind centrați pe ceea ce vrem noi să spunem și nu pe ceea ce spune vorbitorul, s-ar putea să pierdem unele informații sau să le receptăm și să le înțelegem greșit. Prin urmare, este foarte important ca atunci când ascultăm, să ne concentrăm toată atenția pe ceea ce ne spune vorbitorul.
Evitarea sfaturilor	De cele mai multe ori, oamenii au tendința de a da sfaturi atunci când cineva le expune o problemă cu care se confruntă. Se pierde din vedere faptul că, adesea, ceilalți au nevoie de cineva doar ca să îi asculte, să fie un bun ascultător. De aceea, este bine să dăm sfaturi doar atunci când acestea ne sunt cerute. Cercetările arată că probabilitatea de a aplica un sfat este mai mare atunci când acesta este cerut explicit, comparativ cu situațiile în care acesta este oferit fără să fie cerut.

În tabelul nr. 2 oferim câteva repere pragmatice utile cadrelor didactice interesate de sporirea eficienței managementului comunicării didactice orale (adaptare după I.-O. Pânișoară, 2006):

Tabelul nr. 2

Repere pragmatice în managementul comunicării didactice orale (adaptare după I.-O. Pânișoară, 2006)

Nr. crt.	Atributul comunicării orale	Repere pragmatice în managementul comunicării orale
1.	- este necesară, fiind	- valorificarea nevoii de a comunica a elevilor, părinților,

	o trăsătură definitivă a ființei umane, un element esențial al existenței noastre	cadrelor didactice, și, în sens generic, a tuturor membrilor organizației școlare
2.	- presupune existența, respectiv construcția și vehicularea unui mesaj	- în construirea mesajului să se includă elemente de structură (bazale, pe care receptorul să își fundamenteze decodarea și înțelegerea mesajului), aspecte de interes pentru receptor, astfel încât acesta să fie motivat să comunice, aspecte relevante și de actualitate, elemente de legătură între părțile sale principale, claritate, logică și coerență internă, elemente de feedback cognitiv, metacognitiv, afectiv etc.
3.	- presupune oferirea unor suporturi multiple de înțelegere a mesajului	- mesajul este adesea însoțit de suporturi iconice, susținut de resurse curriculare care sprijină înțelegerea lui, pe de o parte - o altă modalitate de sprijinire a înțelegerii mesajului constă în asigurarea concordanței și complementarității dintre mesajele verbale și cele nonverbale (acestea din urmă având rol de întărire)
4.	- este puternic influențată de caracteristicile psih individuale ale emițătorului	- valorificarea calităților personale ale cadrelor didactice în cadrul comunicării; spre exemplu, competențele de comunicare, competențele discursive, de ascultare, de argumentare ale profesorului, empatia, persuasiunea vor face ca acesta să fie perceput ca fiind bine pregătit
5.	- este contextualizată, puternic influențată de situația contextuală și de ocazie	- modalitățile de receptare, decodare și înțelegere a mesajului de către același receptor, pot fi diferite, în funcție de particularitățile psih individuale ale receptorilor, precum și de starea de spirit de moment, de dispoziția motivațională, de impactul factorilor de stres și oboesală, în general, de condițiile favorizante sau frenatoare ale contextului comunicării
6.	- este circulară și permisivă	- favorizarea unor reveniri flexibile, permissive, asupra unor informații, detalii, aspecte, semnificații, care nu au fost prevăzute atunci când a fost conceput mesajul sau care nu au fost decodate corect și eficient
7.	- poate avea elemente aleatorii	- desfășurarea proceselor de comunicare poate presupune apariția unor elemente aleatorii, întâmplătoare, care trebuie valorificate în direcția atingerii finalităților educaționale prestabilite
8.	- este nelimitată	- practic, comunicarea presupunând procese diverse, așa cum am arătat anterior, este continuă, nelimitată, ceea ce presupune asigurarea fluentei comunicării și articularea situațiilor de comunicare în sisteme logice, complexe

În tabelul nr. 3 oferim câteva repere pragmatice utile cadrelor didactice interesate de sporirea eficienței managementului comunicării didactice scrise (adaptare după I.-O. Pânișoară, 2006 și după S. Cristea, 2000, apud I.-O. Pânișoară, 2006):

Tabelul nr. 3

Repere pragmatice în managementul comunicării didactice scrise (adaptare I.-O. Pânișoară 2006 și după S. Cristea, 2000, apud I.-O. Pânișoară, 2006)

<i>Nr. crt.</i>	<i>Repere pragmatice în managementul comunicării scrise</i>	<i>Explicitare</i>
1.	- utilizarea de fraze cu lungime medie	- compunere de mesaje cu fraze alcătuite din 15-20 de cuvinte
2.	- organizarea paragrafelor pe idei	- structurarea/ centrarea paragrafelor asupra unei singure idei
3.	- asigurarea accesibilității mesajului	- utilizarea de cuvinte și de câmpuri semantice adecvate și accesibile receptorului
4.	- asigurarea clarității și conciziei mesajului	<ul style="list-style-type: none"> - construirea atentă și exprimarea clară a mesajelor, cu cuvinte clare și expresii uzuale, fără echivoc - evitarea informațiilor confuze, a cuvintelor redundante, inutile, a exprimării proprii limbajului oral, a limbajului colocvial (acestea pot genera bariere de limbaj) - utilizarea, de preferință, a expresiilor afirmative
5.	- utilizarea de mesaje adecvate contextului și destinatarilor	<ul style="list-style-type: none"> - luarea în considerare a caracteristicilor contextului comunicării, a particularităților psih individuale ale receptorilor și raportarea acestora la finalitățile propuse în procesul comunicării - luarea în considerare a particularităților psihosociale ale microgrupului partener în comunicare
6.	- utilizarea de mesaje pertinente și eficiente	<ul style="list-style-type: none"> - respectarea corectitudinii lingvistice - exersarea atitudinii critice în conceperea mesajelor - exersarea reflexivității, flexibilității, creativității și curajului emițătorului în conceperea și structurarea mesajului, în îmbinarea diferitelor elemente structurale ale acestuia - încurajarea atitudinii critice în receptarea și decodarea mesajelor
7.	- valorificarea valențelor formative și informative ale mesajului	<ul style="list-style-type: none"> - utilizarea de cuvinte încărcate de afectivitate - recursul la noțiuni, cunoștințe, experiențe afective - valorificarea posibilității de construire a unor conotații ludice, care intensifică implicarea preșcolarului/ elevului în activitate - stimularea interesului cognitiv și a dorinței de cunoaștere - dezvoltarea capacității de sintetizare a informațiilor - sprijinirea demersurilor de autoformare ale

		elevilor/ preșcolarilor
8.	- utilizarea scrisului în scopuri diverse	- utilizare mecanică: efectuare de calcule, luare de notițe, efectuare de exerciții, consemnare de date, formulare de răspunsuri scurte, de mesaje sumare, de anunțuri - utilizare informațională: elaborarea de compuneri, descrieri, efectuarea de analize ale textelor, rapoarte de activitate, realizare de eseuri etc. - utilizare creativă/ imaginativă: crearea de poezii, povestiri, texte, proză - utilizare personală: redactarea de jurnale reflexive, mesaje personale, scrisori
9.	- valorificarea activităților colaborative în comunicare	- alcătuirea de grupuri de scris, constituite din 3-4 membri, care comunică și lucrează împreună în cadrul unui proiect sau chiar într-o perioadă îndelungată și care își oferă reciproc feedback constructiv – cognitiv, metacognitiv și afectiv

4. Concluzii

Eficiența procesului de comunicare verbală este asigurată, în principal, de exersarea următoarelor abilități:

- ascultarea activă – capacitatea de a surprinde în mod complex, atât conținutul mesajului verbal, cât și trăirile și emoțiile interlocutorului, pentru a asigura înțelegerea cât mai acurată a mesajului;
- ascultarea interactivă – este o ascultare activă care presupune posibilitatea de interacțiune verbală directă cu interlocutorul (spre exemplu, prin punere de întrebări și solicitare explicită de confirmare a mesajului, astfel încât este stimulată și consolidată comunicarea);
- transmiterea asertivă a mesajului verbal;
- identificarea surselor de conflict verbal și utilizarea strategiilor specifice de rezolvare a conflictelor;
- exersarea comportamentelor interpersonale și a competențelor de comunicare în contexte comunicaționale diferite.

BIBLIOGRAFIE:

- Bocoș, M., Chiș, V. (2013), *Management curricular. Volumul I – repere teoretice și aplicative*, Editura Paralela 45, Pitești.
- Cristea, S. (2000), *Dicționar de pedagogie*, Editura Litera Internațional, Chișinău.
- Pânișoară, I.-O. (2006), *Comunicarea eficientă*, Ediția a III-a revăzută și adăugită, Editura Polirom, Iași
- Powel, R.G., Powel, D.L. (2010), *Classroom Communication and Diversity. Enhancing Instructional Practice*, ediția a 2-a, Routledge, New York
- Stan, C. (2010), *Perspective teoretic-aplicative în abordarea obstacolelor din comunicarea didactică*, Editura Eikon, Cluj-Napoca